

Friedrich Nietzsche

VESELA ZNANOST

20. *Dostojanstvo norosti.* - Nekaj nadaljnjih tisočletij na tiru zadnjega stoletja! - in v vsem, kar človek počne, bomo videli največjo modrost: toda prav s tem bo modrost izgubila vse svoje dostojanstvo. Biti moder je potem sicer nujno, vendar prav tako navadno in prostaško, da gabljiv okus to nujnost občuti kot *prostaštvo*. Prav tako kot bi tiranija resnice in znanosti mogla dvigniti ceno laži, bi lahko tiranija modrosti pognala nov rod plemenitosti. Biti plemenit - to bi tedaj morda pomenilo - imeti norosti v glavi.

26. *Kaj se pravi življenje?* - Življenje - to se pravi: neprestano odbijati od sebe nekaj, kar hoče umreti; življenje - to se pravi: biti okruten in neizprosno do vsega, kar postaja šibko in staro na nas, in ne samo na nas. Življenje - to se torej pravi: brez pietete do umirajočih, ubogih in ostarelih? Biti zmeraj ubijalec? - In vendar je stari Mojzes rekel: "Ne ubijaj!"

46. *Naše čudenje.* - Globoka in temeljna sreča je v tem, da znanost iznajdeva stvari, ki *čvrsto stojijo* in ki vedno znova služijo kot temelji za nove iznajdbe: - to bi moglo biti drugače! Da, toliko smo prepričani v vso negotovost in fantastičnost naših sodb in v večno premeno vseh človeških zakonov in pojmov, da nas pravzaprav čudi, *kako zelo čvrsto stojijo rezultati znanosti*. Prej ni človek nič vedel o spremenljivosti vsega človeškega, navada pravstvenosti je držala pokonci vero, da je celotno notranje življenje človeka z večnimi spijkami pripeto na železno nujnost: morda je človek nekoč občutil podobno slast čudenja, ko so mu pripovedovali pravljice in zgodbe o vilah. Ta čudežnost je tako dobro dela tistim ljudem, ki so se vsekakor kdajpakdaj mogli utruditi od pravila in večnosti. Enkrat izgubiti tla! Lebdeti! Tavati! Biti nor! - to je spadalo k raju in uživanju prejšnjih časov, medtem ko naša blaženost spominja bolj na brodolomca, ki je zlezal na kopno in

se z obema nogama postavil na staro trdno zemljo - začuden, da se ne maje.

124. *V horizontu neskončnega.* - Zapustili smo kopno in se vkrcali na ladjo. Most je za nami, - še več, odtrgali smo se od kopnega za nami! No, ladjica! Čuvaj se! Poleg tebe je ocean, res je, ne buči vedno, in kdajpakdaj je tu kot svila in zlato in sanjarjenje dobrote. A pridejo ure, ko boš spoznala, da je neskončen in da ni ničesar strašnejšega od neskončnosti. O uboga ptica, ki se je počutila svobodna in zdaj udarja ob stene kletke! Joj, ko te prevzame domotožje po kopnem, kot da bi tam bilo več *svobode*, - in "kopnega" ni več.

125. *Nori človek.* - Mar niste slišali o tistem norem človeku, ki je pri belem dopoldnevu prižgal svetilko, stekel na trg in ni nehal kričati: "Iščem Boga! Iščem Boga!" - Ker je tam ravnokar stalo mnogo tistih, ki niso verovali v Boga, je vzbudil veliki posmeh. Se je mar izgubil? - je rekel eden. Je zataval kot kak otrok? - je rekel drugi. Ali se skriva? Ga je strah pred nami? Se je vkrcal na ladjo? Izsliil? - tako so vsevprek kričali in se smejali. Nori človek se je medtem pognal mednje in jih prediral s svojimi pogledi. "Kje je Bog?" - je zaklical - "jaz vam to povem! *Umorili smo ga*, - vi in jaz! Mi vsi smo njegovi morilci! A kako smo to storili? Kako smo zmogli izpiti morje? Kdo nam je dal gobo, da bi zbrisali celoten horizont? Kaj smo storili, ko smo to zemljo odtrgali od njenega sonca? Kam se zdaj giblje? Kam se mi gibljemo? Stran od vseh sonc? Ne padamo neprestano? In to nazaj, vstran, naprej, na vse strani? Je še neko spodaj in zgoraj? Ne blodimo kakor skozi neskočni nič? Ne diha v nas prazen prostor? Ni postalo hladneje? Ne prihaja kar naprej noč in vse bolj noč? Ne moramo dopoldne prižigati svetilk? Niti malo ne slišimo hrušča grobarjev, ki pokopavajo Boga? Niti malo ne duhamo božjega trohnenja? - tudi bogovi trohnijo! Bog je mrtev! Bog ostaja mrtev! In mi smo ga ubili! Kako naj se tolažimo, morilci vseh morilcev? Od vsega najsvetejše in najmogočnejše, kar je do sedaj imel svet, je skrvavelo pod našimi noži, - kdo bo zmil to kri z nas? S katero vodo bi se mogli očistiti? Katere praznike spokore, katere svete igre bi morali iznajti? Ni veličina tega dejanja za nas prevelika? Ne bi morali, da bi ga bili vredni, sami postati bogovi? Ni ga bilo večjega dejanja in kdorkoli bo rojen za nami

spada zavoljo tega dejanja v neko višjo zgodovino kot je vsa zgodovina doslej bila." - Tu je nori človek obmolknil in spet pogledal svoje poslušalce: tudi oni so molčali in začudeno zrlj vanj. Naposled je zalučal svojo svetilko ob tla, da se je razletela na koščke in ugasnila. "Prezgodaj prihajam, je rekel tedaj, ni še čas zame. Ta neznanski dogodek je še na poti in potuje, - še ni prodril do ušes ljudi. Blisk in grom potrebujeta čas, svetloba zvezd potrebuje čas, dejanja potrebujejo čas, tudi potem ko so storjena, da bi postala videna in slišana. To dejanje jim je še zmeraj dlje od najodaljenejših zvez, - *in vendar so ga storili!*". Pripovedujejo, da je nori človek istega dne vdril v različne cerkve in tam zapel svoj requiem aeternam deo. Priveden ven in poklican na odgovornost, je stalno odgovarjal samo to: "Kaj so potem še te cerkve, če niso grobnice in nagrobniki boga?" -

233. *Najnevarnejše gledišče.* - Kar zdaj počnem ali puščam, je za vse *prihajajoče* tako pomembno kot največji dogodek preteklosti: v tej neznanski perspektivi učinkovanja so vsa dejanja enako velika in majhna.

246. *Matematika.* - Pretanjenost in strogost matematike hočemo vtepti vsem znanostim, kolikor in kjerkoli je to le mogoče, ne v veri, da bomo po tej poti spoznali stvari, marveč da bi s tem *ustanovili* našo človeško relacijo do stvari. Matematika je le sredstvo splošnega in poslednjega poznanja ljudi.

259. *Iz raja.* - "Dobro in zlo sta predsodka boga" - je rekla kača.

270. *Kaj pravi tvoja vest?* - "postani ta, ki si."

276. *Za novo leto.* - Še živim, še mislim: moram še živeti, kajti moram še misliti. Sum, ergo cogito: cogito, ergo sum. Danes si vsakdo dovoli izreči svojo željo in najljubšo misel: no, tako hočem tudi sam povedati, kaj bi si danes od samega sebe želel in katera misel mi je to leto najprej legla na srce - katera misel naj mi bo temelj, poroštvo in slast vsega nadaljnjega življenja. Vedno več se hočem učiti, nujno v stvareh videti kot lepo: - tako bom postal eden tistih, ki delajo stvari lepe. Amor fati: to bodi odslej moja ljubezen! Nočem se vojskovati

proti odurnemu. Nočem obtoževati, nočem obtoževati niti obtoževalcev. *Neoziranje* je moje edino zanikanje! In, vse v vsem in velikem: nekoč, kadarkoli že, hočem biti ta, ki pravi samo še DA!

343. *Kako je z našo vedrino.* - Največji novejši dogodek, - da "je bog mrtev", da je vera v krščanskega boga postala nevredna vere - že pričinja metati svoje prve sence čez Evropo. Vsaj za nekatere, katerih oči, katerih *sum* v očeh je dovolj močan in pretanjen za ta igrokaz, kaže, da je nekje ravno zašlo neko sonce, da se je neko staro globoko zaupanje sprevrglo v dvom; njim se mora naš stari svet zdeti vsak dan bolj večeren, nezaupljiv, tuj, "star". V glavnem pa smemo reče: dogodek sam je prevelik, preveč oddaljen, preveč stran od zmožnosti dojemanja mnogih, da bi se smelo tudi samo reči, kako je glas o njem že *prišel*; kaj šele, da bi mnogi že vedeli, *kaj* se je pravzaprav s tem pripetilo - in kaj vse se mora, zdaj ko je ta vera pokopana, še porušiti, ker je zgrajeno na njej, oprto nanjo, vraslo vanjo; na primer naša celotna evropska morala. To dolgo izobilje in sosledje podiranja, uničevanja, propada, prevrata, ki nas zdaj čaka: kdo bi že danes uganil dovolj tega, da bi mogel učiti in oznanjati to neznansko logiko groze, prerokovati opustošenje in sončni mrk, ki mu podobnega še ni bilo na zemlji? ... Celo mi, rojeni reševalci ugank, ki takorekoč čakamo na gorah, postavljeni med danes in jutri, vpeti v protislovje med danes in jutri, mi prvorojeni in prezgodaj rojeni prihajajočega stoletja, katerim *naj* bi sence, ki bi morale že kmalu oviti Evropo, zdaj že prišle pred oči: kako to, da celo mi brez prave udeležbe pri tem opustošenju, pred vsem brez skrbi in strahu *zase* gledamo njegovemu vzhajanju nasproti? Smo morda še preveč pod vplivom *najbližjih posledic* tega dogodka? In te najbližje posledice, njegove posledice za *nas*, obratno kot bi mogoče pričakovali, nikakor niso žalostne in omračujoče, ampak so nasprotno kakor neka težko opisljiva nova vrsta luči, sreče, olajšanja, razvedritve, opogumljenja, jutranje zarje ... Dejansko, mi filozofi in "svobodni duhovi" občutimo ob novici, da je "stari Bog mrtev", kot da nas je obsijala neka nova jutranja zarja, naše srce ob tem prekipava od hvaležnosti, začudenja, slutnje, pričakovanja - končno se horizont zdi spet prost, celo če, recimo, ni svetel, naše ladje lahko končno ponovno izplovejo, sleherni nevarnosti navkljub, ponovno je dovoljeno sleherni tveganje

spoznavajočega, morje, *naše* morje je ponovno odprto, morda še nikoli ni bilo tako "odprtega morja". -

374. *Naše novo "neskončno"*. - Do koder sega perspektivni karakter bivanja, ali tudi če ima še kakršenkoli drug karakter, mar neko bivanje brez razlage, brez "smisla" ne postane ravno "nesmisel", mar ni, po drugi strani, vse bivanje esencijsno neko *razlagajoče* bivanje - tega ni mogoče dognati, kar je tudi prav, niti z najbolj marljivo in skrbno-vestno analizo in samopreizkušnjo intelekta: kajti človeški intelekt si pri tej analizi ne more kaj, da sam sebe ne bi videl s svojimi perspektivnimi formami in *samo* v njih. Ne moremo videti okrog našega ogla. Brezupna zvedavost je, hoteti vedeti, kaj *bi se lahko* še dajalo za druge vrste intelekta in perspektive: na primer, če bi katerokoli bitje lahko občutilo čas nazaj ali izmenično naprej in nazaj (s čimer bi bila dana druga perspektiva življenja in drugi pojem vzroka in učinka). Vendar mislim, da smo danes vsaj daleč od smešne neskrupuliranosti, da bi dajali dekrete iz našega ogla, da *bi smeli* imeti perspektive samo iz tega kota. Svet nam je nasprotno še enkrat postal "neskončen": kolikor ne moremo ovreči možnosti, da *vključuje v sebi neskončne interpretacije*. Še enkrat nas je navdala velika groza - toda, kdo bi sploh imel veselje, da *to* neznansko nepoznanega sveta na stari način takoj spet pobožanstvi? In morda *to* nepoznano v prihodnje časti kot "Nepoznanega"? Ah, preveč *nebožjih* možnosti interpretacije je sovračunanih v to nepoznano, preveč vragolije, neumnosti, norosti interpretacije, - naša lastna človeška, celo vse prečloveška, ki jo poznamo ...

Prevedel Dean Komel

* Prevedeno iz: Friedrich Nietzsche, *Die fröhliche Wissenschaft*, KSA 3, DTV - de Gruyter, München - Berlin/New York 1988.